

105. urodziny miasta

Dąbrowa Górnicza swą „miejską historię” rozpoczęła 18 sierpnia 1916 roku. W tym roku minie 105 lat od tego wydarzenia. Jako czcigodna jubilatka świętować będzie skromnie, ale zarazem aktywnie swoje urodziny, zachęcamy jednak, by je celebrować razem.

Ze względu na pandemię, obchody urodzinowe miasta rozproszone zostały w czasie i w miejskiej przestrzeni. Będziemy je obchodzić od maja do grudnia bieżącego roku. **Dlatego już dzisiaj serdecznie zapraszamy do udziału w licznych miejskich imprezach, w czasie których można będzie się przekonać, jak bardzo aktywną i pełną werwy jest 105-latka.**

Zaczynamy już w weekend majowy. Sprawdźcie harmonogram wydarzeń z okazji Sportowej Majówki [\[kliknij\]](#)!

Wiele atrakcji przygotowują dla wszystkich mieszkańców miasta organizatorzy: Urząd Miejski, Pałac Kultury Zagłębia, Miejska Biblioteka Publiczna, Muzeum Miejskie „Szttygarka” oraz Fabryka Pełna Życia. O szczegółach będziemy informować na bieżąco.

Wierzimy, że wspólne świętowanie 105. urodzin Dąbrowy Górniczej przyniesie nam wszystkim dużo radości, poczucia wspólnoty i dumy z bycia dąbrowianami!

Dąbrowa Górnicza, to rozległe miasto położone we wschodniej części województwa śląskiego, historii ma młodą, sięgającą roku 1916. Ludzie tu jednak mieszkali od dawna. I zawsze zajmowali się hutnictwem i górnictwem.

Najstarsza wzmianka o jednej z dawnych wsi – Błędowie – sięga roku 1220. Ale już w XIV wieku mamy na pograniczu Królestwa biskupi klucz sławkowski, skupiający wokół tego bogatego miasteczka szereg wsi, jak choćby Gołonóg, Strzemieszyce Wielkie i Małe, Tuczna Baba, Gołonóg, Łosień i Okradzionów. Wieś Dąbrowa pojawiła się natomiast na terenie królewskiej (starostwa będzińskiego) w połowie XVII stulecia. Powstała z woli starosty będzińskiego Zygmunta Stefana Koniecpolskiego na jego własnym gruncie (Koniecpolska Wola, 1652). Sama nazwa Dąbrowa pierwszy raz notowana jest w źródłach w roku 1655. Przez cały ten czas w różnym natężeniu funkcjonował pobliski „okręg przemysłowy”, skupiający miejscowych hutników i górników. To oni wytapiali tutaj rudy, to oni wycinali lasy – przyczyniając się tym samym do powstania Pustyni Błędowskiej. Liczne ich ślady znajdziemy we wschodnich dzielnicach dzisiejszego miasta, z najstarszymi w Polsce piecami do wytopu ołowiu i stali oraz odkryty w łośniu „skarb hutnika” –

gliniany garniec z ponad tysiącem srebrnych monet z czasów Władysława Wygnańca i Bolesława Kędzierzawego. A na nich – twarz Świętego Wojciecha.

Prawdziwy przełom nastąpił w ostatnich latach Rzeczypospolitej. W 1785 na wzgórzu obok wsi Dąbrowa znaleziono węgiel. Mieszczanie będzińscy poddani Stanisława Augusta Poniatowskiego zwozili go „czarną drogą” na opał do swoich domów.

Niestety nie był to dobry czas dla Rzeczypospolitej. Po III rozbiorze nastaje nowy, pruski porządek. Na węglu nowa władza już się zna i potrafi docenić jego wartość. Hrabia von Reden, minister pruskiego górnictwa, w roku 1796 zlecił otworzyć kopalnię. Tak powstał Reden – dzisiejszy Park Hallera oraz szybko rozwijająca się kolonia. Dalszemu rozwojowi nie zapobiegły nawet burzliwe wojny napoleońskie ani ciągłe zmiany administracyjne. W odróżnieniu od pruskiego już w tym czasie Śląska, okolice Dąbrowy zawsze wchodziły w skład nowego państwa polskiego – Księstwa Warszawskiego oraz Królestwa Polskiego.

Zapotrzebowanie na stal w dobie industrializacji było tak duże, że wymagało wielkich inwestycji. W latach 30. XIX wieku zapada decyzja o budowie huty, zwanej później Bankową, największej w całym Imperium. Finansowana przez Bank Polski w Warszawie, przeszła pod zarząd dawnego ministra górnictwa. Na łagodnym zboczu rozwinęła się nowa kolonia, sięgająca z czasem aż po starą wieś Dąbrowę. Powstają nowe kopalnie (węgla, galmanu), huty i osiedla. W 1821 roku tworzą wspólnie gminę olkusko-siewierską, z siedzibą w Dąbrowie. Niemal na szczycie wzniesienia za Starą Dąbrową w latach 1839-1842 wzniesiono pałac dla Zarządu Zachodniego Okręgu Górniczego. Wymurowany według rysunków sławnego Franciszka Marii Lanci`ego, dziś już pozbawiony swego neogotyckiego wyglądu, mieści siedzibę Muzeum Miejskiego „Sztygarka”. Wszystko co w Dąbrowie skupiało się niegdyś w tym budynku: szkoła górnicza, komenda Legionów.

Uruchomienie w roku 1848 odcinka kolei Warszawsko-Wiedeńskiej (stacje w Żąbkowicach i Strzemieszycach), a zwłaszcza jego odnogi przez Dąbrowę, Będzin i Sosnowiec do Katowic (1858), jeszcze bardziej przyspieszyło rozwój. Mieszkańcy podzieleni między dwie parafie (Będzin i Gołonóg) zapragnęli własnego kościoła. W roku 1872 rozpoczęto budowę kościoła pw św. Aleksandra, ku czci ówczesnego cara. Zachował się do dziś, jako najstarsza część Bazyliki Matki Bożej Anielskiej.

Silna industrializacja spowodowała zupełnie nowe zjawiska, jak powstanie osiedli robotniczych, które z czasem stały się kolebką polskiego ruchu socjalistycznego. Patriotycznie nastawiona młodzież stawiała do walki we wszystkich zrywach niepodległościowych, z powstaniami śląskimi włącznie.

Prawa miejskie dostała Dąbrowa 18 sierpnia 1916 roku. Był to proces formalny (podobnie jak w przypadku Sosnowca, który w 1902 roku przekształcił się w miasto z 60 tysięcznej wsi) lecz okoliczności zgoła wyjątkowe. Dąbrowa stała się miastem z rozkazu wodza armii austriackiej. Tej samej, która w listopadzie 1918 została rozbrojona przez młodych dąbrowian, skupionych wokół organizacji niepodległościowych i 12 Zagłębiowskiej Drużyny Harcerskiej. Władzy w mieście odradzająca się Polska nie zmieniła – prezydentem miasta ponownie został dr Adam Piwowar, piastujący swój urząd od roku 1917. Obszar ówczesnego miasta obejmował dzisiejsze centrum wraz z Hutą Bankową, Starą Dąbrową, Redenem i Staszicem. Od 1919 roku decyzją nowej Rady Miejskiej miasto nazywa się Dąbrowa Górnicza. W jej herbie do dziś znajdziemy nawiązanie do ziemi, górnictwa i polskości.

W okresie międzywojennym Dąbrowa Górnicza była stosunkowo niewielkim obszarowo miastem obejmującym dzisiejsze śródmieście, Hute Bankową i Reden. Administracyjnie należała do powiatu będzińskiego, województwa kieleckiego. Po wybuchu II wojny światowej włączona została bezpośrednio do III Rzeszy. Niemieckie władze okupacyjne wykorzystały miejscowy przemysł ciężki do produkcji zbrojeniowej – m.in. w Hucie

Bankowej produkowano korpusy czołgów. W ostatnich dniach stycznia 1945 roku ofensywa Armii Czerwonej wyzwoliła miasto z rąk hitlerowskich.

W pierwszych latach powojennych władze administracyjne pozostawały w powiatowym Będzinie, ale z czasem miasto usamodzielniało się i rozrosło, stanowiąc pod koniec lat 70. drugie pod względem wielkości w Polsce. Przyłączono do niego wówczas samodzielne dotąd Strzemieszyce, Ząbkowice, Sławków (w latach 1977 – 1984) oraz szereg mniejszych dotychczasowych wsi i osad (m.in. Ujejsce, Łosień, Łękę, Okradzionów, Błędów). Jedynie położone w bezpośrednim sąsiedztwie Zagórze oraz Kazimierz Górniczy weszły w skład rozwijającego się Sosnowca. Najpóźniej – w roku 1993 – do Dąbrowy Górniczej włączone zostały także położone najdalej na północ, Trzebieszawice.

Przez cały ten okres miasto pozostało wierne swoim robotniczo-przemysłowym tradycjom: Hutę Bankową zastąpił Kombinat Metalurgiczny Huta Katowice, zbudowany i uruchomiony w latach 1972-1976. Dawne górnictwo skupiło się w trzech wielkich kopalniach: Reden, Flora, Paryż/Gen. Zawadzki. Dzisiaj przemysł ciężki – poza hutnictwem – jest w mieście ograniczony a miejsca z nim związane przejmują nowe, atrakcyjne funkcje. Najlepszym przykładem mogą być powstałe na obszarze dawnych wyrobisk piasku jeziora Pogora I-IV (tzw. nieoficjalnie „Pojezierze Dąbrowskie”) oraz rozwijająca się w samym sercu miasta Fabryka Pełna Życia (dawne zakłady produkujące światowej klasy obrabiarki – DEFUM).

Jarosław Krajniewski, Muzeum Miejskie Sztygarka

Źródło: UM Dąbrowa Górnicza